

VÝCHOVA VĚDOMÝM POHYBEM

V pedagogické a tvůrčí praxi

Habilitační práce Mgr. Jiřího Lössla

Katedra výchovné dramatiky DAMU

Praha 2020

Pohyb je neoddělitelný od života. Je součástí každé živé bytosti na planetě Zemi, která též je součástí pohybu a proměny Vesmíru.

Tato habilitační práce se zabývá velmi podrobně vědomým pohybem, který je i somatickou disciplínou. Vše je v této práci uchopeno z hlediska zážitku, zkušenosti, tělové zkušenosti samotných studentů a samozřejmě pedagoga, vztahu mezi pedagogem a studentem, mezi studenty navzájem, a zároveň jak student získává pohybovou zkušenost pro svoji divadelní i pedagogickou praxi.

Autor se v textu dotkne i svého procesu, jak on sám došel k metodě výchova vědomým pohybem, což je pro čtenáře této práce podstatné sdělení. Že to byla cesta více než 20 let získávání, ověřování a zkoumání na větším množství lidí s různou pohybovou zkušeností, jejich pozorováním vnějším i vnitřním a reflexí těchto „studentů“ – písemnou, malovanou, kreslenou, slovní formou. A z celé této práce vnímám tuto předchozí dlouholetou přípravu precizní, která vede od tvořivého přístupu k výuce až k metodicko-didaktickým principům, které vedou k výchovně vzdělávacímu procesu a k tvorbě samotné (divadelní, jevištní) .

Zazní zde i osobní reflexe autora, že cesta vždy není stoprocentní pro každou skupinu, studenty, že je třeba hledat možnosti pro každý ročník, že je to živý proces. Dodává, že v současnosti, je celý proces členěn na tři základní celky (zkušenost – osobnostní, pedagogickou a tvůrčí), který je studenty písemně reflektován formou závěrečné seminární práce na konci každého vyučovacího celku. To jsou důležité materiály, fakta a poznatky, z kterých jsou uvedeny reflexe studentů konkrétně u určitých témat, kapitol v této práci. Toto hodnotím jako velmi prospěšné a důležité v této tematice. Čtenář tak získává autentické vyjádření, osvětlující studentův prožitek a vhléd do dané zkoumané problematiky. Pedagog pak na základě reflexe vyvíjí nové způsoby, instrukce, které dávají větší srozumitelnost zadání studentům. Velmi výrazně je popsáno na straně 18 interakce vyučovacího procesu – vzájemnost pedagoga a studenta, dialog mezi tělem a myslí, přenesení z roviny intuitivního prožitku, který je nedílnou součástí celého procesu, do úrovně vědomého pohybového záznamu v prostoru a čase.

Práce je přehledně členěna přes úvod, výzvu, zkušenosti, metody k šesti tematickým okruhům a praktickým cvičením. Každé téma obsahuje – záměr, popis tématu se stručným shrnutím, pak příklady možných cest s podrobnými cvičeními, závěrečná rekapitulace celková reflexe procesu, „mnou viděné a studenty reflektované“.

Tímto vnitřním rozčleněním se jednotlivá témata stávají přehledná i ve své podrobnosti popisu dané tematiky vzhledem k objasnění a uchopení problematiky vědomého pohybu.

Z jednotlivých kapitol je vždy jasný pedagogický záměr, uchopení tématu pedagogem, jeho cesta k zadávání instrukcí, případně se vracení zpět k předešlé instrukci, když pedagog vidí na skupině, že je potřeba se ještě vrátit, doladit daný proces, aby fungoval u každého studenta, potažmo v celé skupině. Hledá další vhodné nástroje k potřebnému zážitku v těle u studentů, až pak může pokračovat v další návaznosti procesu. Je tedy zřejmé z celé práce, že pedagog sleduje u jednotlivce i celé skupiny pečlivě vývoj – krok po kroku, aby došlo k naplnění procesu vědomého pohybu. Je zde popsáno, že není tato cesta vždy stejná u každé skupiny, a autor si je vědom, že je na pedagogovi „ladit“ skupinu. Studenti jsou vedeni, aby jejich pohybový projev vedl k podpoře autentické divadelní postavy i k podpoře pedagogické práce.

Velmi oceňuji, že u každého tématu je dbáno na navození bezpečného prostředí pro studenty, důvěra, hledání otevřenosti k sobě i navzájem, což souvisí právě z výše uvedeným „laděním skupiny“. Práce tělem je podporována vizuální podporou v anatomických atlasech, právě na základě této vizuální zkušenosti se přejde k pohybu, k praktickým cvičením. Seznámení studentů s anatomicko-fyziologickými procesy v těle, které se dotýkají dané probírané tematiky.

Kapitola **cesta doteku**, jako první setkávání se s pohybem. Což je vybráno účelově a zodpovědně, jelikož dotek je spojen s naší hranicí – kůží, která, jak je popisováno, nám určuje tělovou hranici. Doteku je věnováno dostatek času, pozornosti a prožití, což je dobře, toto téma je důležité zpracovat a v této práci je mu věnováno vše potřebné. Jsou popisovány ještě další souvislosti s dotekem, kůží, získávání nových zkušeností skrze pohyb a dotek. Pedagog, pisatel, využívá k doteku materiál – kancelářský papír, čímž vznikají nové zkušenosti skrze neobvyklosti s papírem, objevování a nové kvality v pohybu. Pozitivně hodnotím práci ve dvojicích, rozdělení rolí, a to s názvem „naslouchající“, ten co přijímá podněty a zpracovává ve svém těle a reaguje na ně, podle „inspirujícího“, který dle zadané instrukce, např. práce s listem papíru, kdy inspirující „klouže po těle naslouchajícího a vykresluje na jeho těle stopu“ (str. 28), kdy vzniká pohybový dialog. Pedagog vede slovem, kdy inspirující od naslouchajícího odstoupí a naslouchající pokračuje dále se zkušeností, kterou před tím získal, a tím se inspirující může stát „pozorovatelem“. Opět důležitá a účinná role, která se objevuje v některých „cvičeních“. Samozřejmě se role prostřídají.

Další kapitola **tělové vrstvy** právě navazuje na zkušenost z doteku. Kde se již studenti dostávají o něco hlouběji do těla. Jsou zde využívány opět citlivě u jednotlivce sám se sebou, ale i ve dvojici přes dotek. Zároveň pisatel nezapomíná na „cvičení“, která zase opět vrátí studenta z hloubky tělových struktur zpět na povrch. V této kapitole se rozvíjí „přímý dotek“, studenti poznávají, co je to dotek, který pouze JE. Je vysvětleno na str. 44. Vše vede k cestě

ke spirále. Ta rozšiřuje další pohybové možnosti, řetězení pohybu a představy studenta a celé skupiny.

Další téma – **cesta k vertikále**. Opět nás v této kapitole čeká spousta nových objevování a kvalit (měkkost, vnoření, proměna chůze, tělová přítomnost). A samozřejmě opora, opora o chodidlo, kdy studenti zjistí, jak je práce chodidla důležitá, každý prst na chodidle, funkce malíčku, str. 52. Jak získat rovnováhu, vztah mezi patní a sedací kostí, cvičení, která přivedou studenty k dynamice, hravosti, k příběhu.

Střed – střed těla, je popsáno, jak vnímat slova těžiště, střed, centrum – vysvětleno i z hlediska fyzikálního. Pro autora je pro střed těla nosný prostor – prostor pánve. Přes společná cvičení se dostává skupina do přirozené pulzace. Studenti získávají přes dotek pánve (4 dvojice bodů) ve dvojicích zvnitřnění a zpřítomnění středu těla – pánve, tak i každý sám. Autor popisuje, jak je viditelná změna u studentů v jejich pohybu pánve, ale i chůze, dynamika, prohlubuje se dech. Pedagog nezapomíná ani na skupinovou práci se středem, kdy si skupina najde sama čas k ukončení pohybu ve společném prostoru.

Tři tělové dutiny – vymezení pojmů a na ně následuje pohybové praktikování. Výstižné je zadání pedagoga, cituji „Nepřemýšlejte, co máte udělat: pozorujte, co vám kulička právě teď v těle přinese a následujte to.“ Vznikají otázky, otázky pro studenty, skrze které získají nové zkušenosti, poznatky, otázky i pro pedagoga, které ho vedou dále k propracování postupů a instrukcí.

Osová kostra (osový skelet) – potřebně je popsáno, co to anatomicky je osová kostra (páteř, hrudník, lebka, kostrč). Studenti v tomto tématu se dostanou do větší hloubky tělových struktur. Vše si mají možnost podrobně prohlédnout v anatomických atlasech společně s pedagogem, pak i dotekem získat přímo odpovědi i na své otázky ohledně těchto struktur.

V části o lebce, je velmi důležité a prospěšné zjišťování průzkum a vizualizace rovnovážného orgánu lebky (labyrint) a sluchového orgánu vnitřního ucha (hlemýžď). „, jak funguje tato funkcionální anatomie, která následně pomůže pro praktickou činnost ve dvojicích popsanou na str. 86 představa „přesypávání krystalů“.

Periferní kostra (periferní skelet) – pletenec horních končetin a dolních končetin - je uvedeno, jaká je jeho funkce, jak studentům přes imaginaci zprostředkovat artikulaci mezi malíkovou a palcovou linií, nalézat vědomou komunikaci končetin, středu, získávání větší rovnováhy, možnost i riskovat v pohybu „udělám něco, co jsem nikdy nedělal/la“. Pedagog opět využívá list papíru k zpřítomnění doteku a využití této informace pro pohyb i bez papíru.

Pedagog vrství instrukce postupně s návazností na prozkoumávání dostatečně již fungující zadané instrukce, a ty se pak dále mohou prohlubovat.

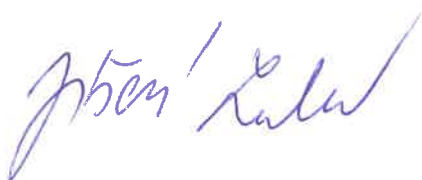
Autor se zmínil o možnosti a potřebě hudby, jako hudební plochy s vnitřní pulzací a dynamickými proměnami. Také hudební téma je otázkou i v reflexi pro studenty, jak je ovlivňuje. Možná by stálo za to, uvést i konkrétní příklad hudby, autora, či skladba, kterou pedagog vybírá.

Autor vybírá vhodně i citace některých dalších odborníků, pedagogů. Což ještě více práci propojuje s jinými obory (např. anatomie, rehabilitace, neurologie apod.), a také s návazností na paní Evu Kröschlovou na její odkaz a velké zkušenosti s pohybem, tancem, herectvím, pedagogikou. Jsem ráda, že Paní Eva Kröschlová je několikrát citována a vždy ve vhodných a výstižných souvislostech a významech.

Kvalita této práce tkví již ve výběru tohoto tématu samotného, které je zpracováno velmi precizně jak po stránce formálního uspořádání i obsahové odbornosti. Autor na základě svých dlouholetých zkušeností dokázal uchopit vědomí pohyb v širších souvislostech, tvořivě i prakticky, pojmenovat potřebné z hlediska pedagogiky, metodiky a didaktických postupů s vhodným a účinným využitím autentických reflexí studentů, což dává celkově této habilitační práci jakousi „živost“. Také jeho schopnost se vyjádřit výstižně slovem, aby popis byl srozumitelný a dokázal vystihnout i vnitřní prožitek. Za sebe mohu říci, že takto ucelená „kniha“ týkající se vědomého pohybu v českém jazyce u nás zatím nebyla zveřejněna. Z výše uvedeného považuji habilitační práci Mgr. Jiřího Lössla za velký přínos pro somatické disciplíny, pro pedagogu i interprety v umělecké tvorbě.

Doporučuji, aby habilitační řízení probíhalo před uměleckou radou.

Lenka Jíšová



Ve Štáhlavech 18. listopadu 2020